

ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВНЗ

Кармалюк С.П., Шманько О.В. *(Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці, Україна)*

Становлення нових поколінь молоді як великих соціально-демографічних груп населення – визначальна складова процесу самовідтворення суспільства. Розвиток кожного молодого покоління відбувається на фоні і в руслі загальних тенденцій цивілізаційного поступу, розвитку конкретного суспільства як перехід молодої людини з одного якісного стану до іншого, якому відповідають зміни її правового статусу, соціально-економічного становища, способів залучення до соціальної структури, характеру життєдіяльності тощо.

Водночас молодь як специфічна соціально-демографічна група суспільства визначається не лише за віковими критеріями, а й за місцем, котре вона посідає в соціальній структурі суспільства, за особливостями соціального становлення та розвитку. Важливою особливістю молодіжної політики в умовах розвитку турбулентного українського суспільства є те, що молодь виступає перш за все як суб'єкт політичного життя, який знаходиться у процесі свого становлення. Отож, у державній політиці молодь, так як і решта суспільства повинна виступати в якості рівноправних суб'єктів. Мова має йти не про патерналістську політику держави відносно молоді, а швидше про сприяння її соціальній адаптації в умовах ринково орієнтованої економіки, про створення такої соціальної системи, яка б могла самозабезпечити і самовідтворити себе.

Створення необхідних умов і гарантій для соціального становлення і розвитку молоді – це постійний процес. Ці гарантії та умови, вочевидь, мають бути адекватними меті, яку ставить перед собою суспільство, та можливостям держави і, звичайно, становищу та запитам молоді; вони є своєрідним підґрунтям та відправним пунктом для розробки і провадження державної молодіжної політики як у країні взагалі, так і в кожному конкретному регіоні зокрема.

В процесі дослідження ціннісних молодіжних проблем в українському соціумі варто відзначити, що активна участь молоді у процесах прийняття рішень та вирішення проблем в громадах, де вони проживають, має важливе значення у процесі розбудови відкритого, демократичного, солідарного суспільства. Саме участь в житті громади та чітка громадянська позиція молоді передбачають наявність прав, засобів, простору та можливостей, а в разі необхідності – і підтримки для участі в процесі прийняття рішень та впливу на цей процес, а також участі в будь-яких формах діяльності з метою побудови суспільства загального добробуту. Даний постулат є одним з головних стандартів, якими керується Молодіжна політика ЄС та Ради Європи. Проте Україна, заявляючи про європейські прагнення та будучи членом Ради Європи, не докладає максимальних зусиль для досягнення даного рівня.

Як свідчать соціологічні дослідження, на думку опитаних молодих людей, нині склалася дуже важка соціально-економічна і суспільно-політична

ситуація, яка, у першу чергу, пов'язана із зубожінням широких верств населення й глибоким майновим розшаруванням, економічною деградацією як України в цілому, так і окремих регіонів.

Однак події останніх років довели безпідставність поглядів песимістів стосовно відсутності активної громадянської позиції молоді відносно векторів розвитку українського суспільства. На основі аналізу опитувальників, здійснених на базі студентів БДФЕУ, нами зроблено (2015 р.) порівняльну характеристику даних, здійснених українським дослідником М.В. Мосьондзом стосовно ранжування ціннісних пріоритетів молоді у зрізах 2012 р., що дало змогу встановити наступну тенденцію: попри домінування у сучасній українській молоді таких цінностей як сім'я, матеріальні блага, професійної майстерності на кілька порядків вище (з 8-12 позиції на 4-6) піднялися такі як чесність, чіткі життєві цілі, принциповість. Можливо, що пов'язано це зі специфічною ситуацією у західноукраїнському регіоні в другій половині 2015 р., і, зокрема, на Буковині, де студенти окремих ВНЗ перед загрозою ігнорування їх інтересів з боку органів державної влади проявили консолідовану, чітку і свідому громадянську позицію з метою захисту власних прав.

Порівняльний аналіз статистичних даних показує швидкоплинні зміни у поглядах молодого покоління на базові цінності сучасного суспільства. Так, нами були проаналізовані та переглянуті статистичні дані Л.Д.Бевзенко (дані 2009 р.). Дослідження 2009 р. показали, що 6 % респондентів вважали прийнятним для себе шахрайство, 3,5 % – рекет, вимагання, а 26 % – шлюб «заради грошей» (причому частка представниць жіночої статі тут переважає не так суттєво, як очікувалось). Було констатовано, що бажання бути соціально успішним, багатим, шановним і керувати людьми переважало над загальногуманістичними цінностями. Так, згідно з даними Інституту соціології НАН України того ж року, в уявленнях про успіх в житті матеріальний достаток (82 %) обирають практично на рівні з фізичним здоров'ям, при цьому можливості для самореалізації, розвитку здібностей залишаються на останніх позиціях (11 %). Водночас, дані 2015 р. показують якраз ріст на 15 % саме бажання самореалізації на основі власних здібностей та кваліфікацій, що свідчить якщо не про оздоровлення молодого покоління, то про появу в ньому творчої активної меншості, здатної в подальшому до активних дій заради себе та блага суспільства.

Зазначені результати показують необхідність подальшої активізації гуманітарної складової навчально-виховного процесу ВНЗ відносно молодого покоління щодо формування та закріплення громадянських, політичних, духовних цінностей. Сьогодення вимагає нових підходів та методів, в даній площині, в тому числі використовуючи напрацювання європейських країн. Можемо констатувати з власного досвіду, досвіду вітчизняних та зарубіжних колег про наступні можливі ефективні напрямки змін гуманітарної складової навчально-виховного процесу ВНЗ з метою формування сучасних ціннісних пріоритетів у молоді:

1. Запровадження нових навчальних курсів. Зокрема, цікавим в даному напрямку є курс «Елітології та кадрової політики» (автор – д.соц.н., проф., заслужений діяч науки і техніки України М.І. Пірен), який вперше в Україні читається з 2015 р. для майбутніх магістрів соціальної роботи. Основна мета курсу – подолання викликів часу для сучасного українського суспільства, модернізація держави шляхом реформ та елітизації державної кадрової політики. Цьому потрібно сприяти, щоб сформувати кадри для держави, які мали би психологію державного народу. Крім того, серед нових та оновлених курсів, які би допомогли вирішити поставлені вище завдання, назовемо наступні: «Соціальна робота в країнах ЄС та світу», «Електронне врядування», «Фандрайзинг у соціальній роботі», «Технології ре-соціалізації», «Моделі та моніторинг соціальних процесів», «Управління соціальними проектами» та ін.

2. Активна співпраця з науковими, громадськими інститутами, в тому числі і закордонними. Практика Буковинського регіону показала ефективність активізації транскордонного співробітництва із суміжними регіонами Румунії як країни, що входить до Європейського Союзу. З цією метою проведено низку міжнародних заходів з метою обміну досвідом, в тому числі і порівняння ціннісних орієнтацій та прагнень молоді сусідніх країн. Так, до прикладу, на проведеному 4 листопада 2015 р. на базі БДФЕУ спільному українсько-румунському круглому столі «Соціально-економічний та гуманітарний розвиток сільських територій українсько-румунського транскордонного регіону» активно порушувалися проблеми європейських цінностей як важливого чинника ефективного українсько-румунського співробітництва в галузі соціально-економічного розвитку прикордонних місцевих громад».

3. Поглиблення співпраці з установами з державними та недержавними організаціями філантропічного характеру (геріатричні пансіонати, психоневрологічні диспансери, будинки дитини, школи-інтернати тощо), направленої на актуалізацію ціннісних мотивів у свідомості молоді особистості. Результат показує високу ступінь соціалізації молоді до роботи зі особливими категоріями людей та вихованням на цій основі загальнолюдських цінностей.

Отже, результати проведених і втілюваних заходів показують, що існує ряд суперечностей між прагненнями молоді особи спростити свої адаптивні практики шляхом ідентифікації своїх і суспільних ціннісних уявлень і відсутністю загальноновизнаної ціннісно-нормативної системи, у зв'язку з чим актуального значення набуває з'ясування особистісних уявлень і морально-ціннісних пріоритетів молоді у процесах їх пристосування до нових соціально-економічних і політичних умов життя. Саме політична свідомість, вказує на залежність політичних відносин і політичної діяльності, всього суспільно-політичного життя молоді від свідомого її ставлення до своїх інтересів. Власне, в цьому і полягає місія ВНЗ як координатора формування нової ціннісної світоглядної системи молоді людини в умовах розбудови громадянського суспільства в Україні.